

Esad Kurtović, Almir Peco, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529)*, I/1-3. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, Bošnjački institut Fondacija Adila Zulfikarpašića, Historijski arhiv Sarajevo, 2021, 1351.

Zajedničkim izdavačkim kapacitetima Instituta za historiju, Bošnjačkog instituta i Historijskog arhiva iz Sarajeva, krajem 2021. godine objavljeni su ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku. S obzirom na njihovu obimnost, ispisi arhivske građe iz ovog fonda publicirani su u tri sveske što u ukupnom obimu iznosi oko 1.200 stranica ispisa. Autori ovog izdanja su uposlenici Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu: prof. dr. Esad Kurtović i magistar Almir Peco. Bitno je istaći kako je ovo četvrto u nizu izdanja građe Državnog arhiva u Dubrovniku koje je priredio profesor Esad Kurtović. U prethodnim godinama Kurtović je priredio izdanja ispisa iz knjiga zaduženja u dva sveska (*Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne /Ispisi iz knjiga zaduženja državnog arhiva u Dubrovniku 1365–1521/ I/1–I/2*, ANUBiH, Sarajevo, 2017); zatim ispise iz knjiga kancelarije u tri sveska (*Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne /Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva*

u Dubrovniku 1341–1526/, Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju – Javna ustanova Historijski arhiv Sarajevo, Sarajevo, 2019); te jedan arhivski svezak iz serije tužbi zbog počinjenih kaznenih djela (*Lamenta de foris – Tužbe kaznenih djela učinjenih izvan grada sv. IV /1419–1422/*, *Državni arhiv Dubrovnik*, Sarajevo 2020). Posmatrano u kompletu: istraživanje, ispisivanje i priprema za objavljivanje predstavljenih monumentalnih djela univerzalne vrijednosti, predstavlja višedecenijski rad i napor teško razumljiv brojnim pripadnicima historijske struke, a kamoli široj javnosti. Ova djela neprolazne vrijednosti, ne čine jednu zaokruženu cjelinu publiciranja najvažnijih serija za historiju srednjovjekovne Bosne od strane profesora Kurtovića, jer je sasvim izvjesno da će radišni duh vodećeg bosanskohercegovačkog medieviste, i u godinama koje su ispred nas, nastaviti obogaćivati korpus objavljene arhivske građa za historiju srednjovjekovne bosanske države. Time će trajno, kao i do sada,

profitirati historijska nauka, naučni radnici, šira javnost, odnosno biće oplemenjeno i prošireno saznanje o historiji države Bosne i Hercegovine. Uprkos činjenici da se radi o djelima kojima će se služiti i brojne naredne generacije historičara, ostaje nada da će uloženi trud i rad biti konačno adekvatnije priznat i u sadašnjem vremenu.

Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku koje su priredili Kurtović i Peco obuhvataju period od 1370. do 1529. godine. Prvih devet svezaka iz ovog fonda nije uvršteno u okvir ovog izdanja. U okviru ovog izdanja uvršteni su ispisi arhivskih podataka iz ukupno 90 svezaka, zaključno sa stotim svezkom, što podrazumijeva ukupno 2.013 različitih vrsta ugovora i sporazuma koji se u određenoj mjeri odnose na bosansku državu i Bošnjane. Svaki od ovih izvora popraćen je i detaljnim registrom na bosanskom jeziku, što uveliko pomaže budućim istraživačima pri detektiranju onih elemenata koji su im bitni. Radi se u najvećoj mjeri o dokumentima pisanim latinskim, a u manjoj mjeri italijanskim jezikom. Materijal na kojem su načinjeni dokumenti iz ovog arhivskog fonda su papir i pergamena koja u kasnijim vremenima postaje sve učestalija. Iako na određenim mjestima, zbog oštećenja

pojedinih listova, priređivačima nije bilo moguće ispisati određeni izvor do kraja, i u tim slučajevima je primjetna njihova ambicija i želja da pokušaju odgonetnuti i ponuditi potencijalni okvir teksta koji je na tim mjestima vjerovatno bio napisan. Uprkos protoku vremena očuvanost ovog fonda u globalu je na zadovoljavajućem nivou, dok su određeni svesci i restaurirani. Dokumenti su u najvećoj mjeri pisani goticom. S obzirom na veliki vremenski raspon nastanka dokumenata od skoro 160 godina, dokumenti su pisani rukama velikog broja pisara što predstavlja poseban izazov za autore zbog potrebe za prilagodbom na specifičan rukopis svakog pisara. Autori su se potrudili uz svaki dokument koji je ranije objavljen u cjelini, napraviti i uputu na bibliografsku jedinicu u okviru koje je taj dokument objavljen. Iako ovaj fond sadrži i ćirilichnu građu, koja u najvećoj mjeri podrazumijeva prijepise originalnih dokumenata vezanih za slavenske zemlje u neposrednoj dubrovačkoj okolici, ovi dokumenti nisu uvršteni u ovu publikaciju.

Karakter dokumenata koji je upisivan u okvir knjiga notarijata je izuzetno raznolik. Prisutna je potpuna izmiješanost u bilježenju državnih i privatnopravnih ugovora. Kroz ove dokumente definisani i iskazivani su

državni interesi, ali učestaliji su privatnopravni ugovori kojim se regulišu prava i obaveza dva privatna subjekta. Konkretno to su dokumenti poput određivanja diplomatskih misija, ugovora o prodaji, služenju, izučavanju zanata, isplaćivanju duga, prihvatanju očinstva, te dokumenti o sravnavanju poslovnih računa, imenovanju zastupnika, ulaganju i uzimanju novca iz depozita, ugovaranju prevoza, obavezivanju na vjernost, i razne vrste izjava. Bez obzira na njihov karakter svaki od ovih dokumenata za istraživača predstavlja pravu riznicu iz koje crpi nova prijeko potrebna saznanja. Svojom raskošnom sadržinom knjige notarijata nude polazišta za istraživanja raznih tematskih okvira. U okviru ove edicije izvore za svoja istraživanja jednako će pronaći historičari koji nastoje ponuditi prikaz međudržavnih političkih odnosa najvišeg nivoa, ali isto tako istraživači historije određenog roda ili pojedinca, pravnih regulativa, trgovine, socijalne strukture, svakodnevnice, poljoprivrede, privrede, zanatstva. Stoga pored historičara, ovo izdanje se nameće kao vrlo značajno pravnicima, politolozima, lingvistima i brojnim drugim naučnicima. Publiciranje srednjovjekovne građe zahtijeva ogromno znanje iz raznih segmenata historije srednjo-

vjekovne Bosne, Dubrovnika i šireg dalmatinskog zaleđa, te iznimne paleografske i jezičke vještine kako bi se izvršila pravilna transkripcija i dao tačan opis teksta dokumenta. Stoga je ovim izdanjem, put do novih izvornih pokazatelja uveliko skraćen i olakšan, kako mlađim generacijama historičara koji nisu imali mogućnost posjetiti Državni arhiv u Dubrovniku, tako i onim starijim historičarima koji, niti u poznim godinama nisu osposobljeni za rad na građi iz srednjeg vijeka. Ova publikacija predstavlja iznimno kvalitetan doprinos kako domaćim, tako i stranim historičarima, uzimajući u obzir činjenicu kako su latinski i italijanski jezici univerzalni jezici srednjovjekovne epohe, a autori ovog izdanja su obezbijedili i prevod uvodne studije na engleski i italijanski jezik. Naposljetku, bitno je pohvaliti rad autorā na rijetko viđenom kvalitetnom registru koji, pored ustaljenih imena ličnosti i geografskih pojmova, sadrži popis pojmova poput titula, zanata, socijalnih klasa, vrsta umjetnosti i nauka, životinjskih vrsta i slično. Ova publikacija je još jedno od djela u nizu koja nude priliku da prestanemo biti zatočenici okova jednodimenzionalnog pogleda na prošlost vrteći se tako u krugu ustaljenih tematskih okvira. Građa publikovana u ova tri sveska

nudi obilje novih tema za obradu, definira nove polazišne osnove koje omogućavaju približavanje savremenim tokovima medievistike.

Nakon svega iznesenog o ovom izdanju zbroj ispod podvučene crte ukazuje kako se radi o vanserijskom djelu čija će prava ocjena i vrijednost biti valorizirana tek u decenijama i stoljećima koji su pred nama, djelu koje nadilazi trenutno prosječno stanje u bosanskohercegovačkoj medievistici. Dovoljno dobro da bude životno djelo. Ali nije. Radi se o jednom u nizu djela iskusnog profesora Esada Kurtovića i prvog djela ove vrste mladog historičara Almira Pece. Veliki format, tvrdi uvez i natprosječna gramaza ovog izdanja služe na pohvalu izdavačima. Ove karakteristike ujedno govore da je i rad na istraživanju, tran-

skripciji i pripremi za objavljivanje bio skup, veliki, naporan i težak. Kao što je to inače slučaj i objavljivanjem ovih izvora brojne ličnosti, naselja i detalji srednjovjekovne svakodnevnice običnog čovjeka prenijeti su iz arhivskih svezaka u javni diskurs i postali dostupni svima zainteresiranima. Možda ovo monumentalno djelo probudi uspavane duhove koji donose odluke i ukaže na potrebu dugoročnih i sistematskih projekata, objavljivanja građe važne za historiju srednjovjekovne bosanske države iz ovog, ali i drugih, geografski udaljenijih arhiva. Bitno je imati na umu koliko je velika i značajna uloga arhivske građe, na osnovu koje nastaju djela o historiji države i naroda, u determinaciji identiteta jedne savremene države.

Enes Dedić

Enes Dedić, *Bosansko Kraljevstvo i Srpska Despotovina (1402–1459)*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2021, 479.

Plodan rad dr. Enesa Dedića, utemeljen na bogatoj izvornoj građi i stručnoj literaturi, ogleda se baš u ovom djelu čiji je naslov ujedno nosila i autorova doktorska diser-

tacija odbranjena 2017. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Međutim, za razliku od disertacije, ovo djelo je prošireno dodatnim arhivskim materijalima kao i